

بررسی تأثیرات منفی سریال‌های خارجی در گسترش خشونت‌های اجتماعی و نقش اسلام در جلوگیری از آن

پوهنمل محمد یاسین فاضل^{۱۷۱}

تقریظ‌دهنده: پوهاند عبدالاحد مسلم

مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم
اجتماعی پوهنتون کابل، ۲ (۴) ۱۴۰۰

چکیده

در این مقاله تأثیرات منفی نشر سریال‌های خارجی از طریق تلویزیون‌های کشور بر جامعه به بررسی گرفته شده است. این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی بوده که به توصیف و تحلیل تأثیرات منفی سریال‌های خارجی بر جامعه‌ی افغانی پرداخته است. مسأله اصلی تحقیق را علل بروز خشونت‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی در جامعه و چرایی گسترش خشونت‌های اجتماعی در بین جوانان تشکیل می‌دهد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ترویج روحیه‌ی ستیزه‌جویی، ترویج اخلاق و ارزش‌های منافی با فرهنگ متعارف جامعه، پیشکش نمودن چهره‌های جنایت‌کار و خشن را به‌عنوان الگو، گروه‌بندی افراد و جوانان جامعه در تبه‌کاری، افزایش خشونت‌های خانوادگی، سهل جلوه‌دادن رسیدن به تمینات غیراخلاقی، انتقال تجارب جرمی به جوانان و گسترش بی‌اعتمادی میان اعضای خانواده را می‌توان، به عنوان تأثیرات منفی نشر سریال‌های خارجی در قبال جامعه و عامل مؤثر در گسترش خشونت‌های اجتماعی قلم داد نمود.

اصطلاحات کلیدی: سریال؛ خشونت؛ جامعه؛ اسلام؛ رسانه

Investigating the Negative Effects of Foreign Serials in the Spread of Social Violence and the Role of Islam in Preventing it

Sr. Teaching Asstt. Muhammad Yasin Fazel

Abstract

In this article, the negative effects of broadcasting foreign serials on the country's televisions on the society have been examined. This research is a descriptive-analytical study that describes and analyzes the negative effects of foreign serials on Afghan society. The main subject of research is the causes of violence and social anomalies in society and the cause of the spread of social violence among young people. The findings of the study show that the promotion of militant spirit, the promotion of morality and values contrary to the culture of the community, offered the figures of criminal and violent crime as a model, a group of individuals and youth in purification, Increasing domestic violence, facilitating the achievement of immoral desires, passing on criminal experiences to young people, and spreading mistrust among family members can't She wrote about the negative effects of foreign serials on society and the effective factor in the spread of social violence.

Keyword: Serial; Violence; Society; Islam; Media

ارجاع

فاضل، یاسین. (۱۴۰۰). بررسی تأثیرات منفی سریال‌های خارجی در گسترش خشونت‌های اجتماعی و نقش اسلام در جلوگیری از آن. مجله‌ی علمی-تحقیقی حوزه‌ی علوم اجتماعی پوهنتون کابل، شماره ۲ (۴)، صص ۲۲۹ - ۲۵۰.

^{۱۷۱} استاد پوهنخی علوم اسلامی، پوهنتون تعلیم و تربیه

مقدمه

با در نظر داشت واقعیت‌های عینی جامعه می‌توان گفت که خشونت در تار و پود جامعه افغانی خصوصاً جوانان موج می‌زند، پرخاش‌گری و خشونت در حالی دامن‌گیر جامعه ما شده است که خشن بودن (بدمعاش)، ستیزه‌جویی و ماجراجویی نوعی از جذابیت و قدرت محسوب می‌گردد. زیرا نه تنها جوانان بل حتی عده‌ی از بزرگسالان برای اثبات قدرت و جذابیت، از خویش خشونت به خرج می‌دهند. از دید متخصصان یکی از عوامل خشونت‌افروزی محیط و رفتارهای پیرامون افراد در جامعه است، چنان‌چه خشونت‌پروری و یا برعکس آن بیشتر در دوران کودکی و نوجوانی شکل گرفته تا سنین جوانی به تکامل می‌رسد، این در حالیست که با تکامل شخصیت و الگوپذیری از شخصیت‌های حقیقی و مجازی اطراف خویش جوانان در دنیای واقعی عمل نموده یافته‌ها را به عنوان عکس‌العمل از خویش تبارز می‌دهند، دانشمندان و متخصصان جامعه‌شناسی و روان‌شناسی تأثیر پذیری شخصیتی افراد جامعه را در چهار حوزه تقسیم نموده اند: حوزه خانواده؛ تأثیر پذیری از رفتار و تعامل اعضای خانواده. حوزه اجتماعی: تأثیر پذیری از دوستان و سایر افراد که با آنها در جامعه تعامل دارند. حوزه تعلیمی و آموزشی: مثل آموزگار، دانش‌آموزان و عوامل دیگر. حوزه رسانه‌ها: از قبیل، اخبار، فلم‌ها، سریال‌ها و تصاویر که توسط رسانه‌های گوناگون به دست نشر سپرده می‌شوند.

تربیت اجتماعی و توجه به آن، از رسالت‌های مهم اجتماعی محسوب می‌شود. این رسالت خطیر و مهم را خانواده، معارف، رسانه‌ها و اجتماع بدوش می‌کشد. رسالت تربیتی در حالی متوجه این سه حوزه است که خشونت، ستیزه‌جویی، پرخاش‌گری و تحمل‌ناپذیری از مشکلات حاد جامعه‌ی بشری خصوصاً کشور ما است، چنان‌چه پدیده‌ی مذکور نظم اجتماعی و امنیت مادی و معنوی جامعه‌ی ما را بر هم زده است. از این میان رسانه‌های جمعی با در نظر داشت توسعه و پیشرفتی که دارد، می‌تواند اساسی‌ترین نقش را در الگودهی و تأثیرگذاری بر شخصیت افراد ایفا نماید. چنان‌چه تلویزیون‌ها، با نشر سریال‌های مختلف توانسته اوج خشونت را در جذاب‌ترین و فریبنده‌ترین جلوه برای بیننده‌ها پیش کش نماید. که اعضای جامعه (خصوصاً کودکان و نوجوانان که بین دنیای واقعیت و خیال مرزی قابل نیستند) را به خشونت‌افروزی تشویق نموده آموزش دهد. سریال‌های مذکور که خشونت کردن و خشن بودن را منبع قدرت و جذابیت معرفی می‌کنند، با مشاهده‌ی آن الگوهای فکری، هیجانی و رفتاری شان متأثر می‌گردد. زیرا امروز رسانه‌ها شکل‌دهنده و انعکاس‌دهنده‌ی افکار عمومی بوده و تصامیم و نقش‌آفرینی‌های نوین، تنها در مشارکت با آن ممکن است. به باور تعدادی از اندیش‌مندان

امور اجتماعی یکی از عوامل اساسی خشونت‌های امروزی در جامعه، نشر برنامه‌ها، فلم، سریال‌ها و تصاویری است که از طریق رسانه‌ها در اختیار کودکان و جوانان قرار می‌گیرد^{۱۳۲}. رسانه‌ها در عین حال که عرضه‌کننده اطلاعات مثبت و مفید اند، در بسیاری از موارد می‌تواند حامل پیام‌های خشونت‌بار و خطرناک باشد.

مقاله حاضر تأثیرات رسانه‌ها را مورد بررسی قرار داده است و در صدد در یافت چگونگی تأثیرات آن (سریال‌های خارجی) در گسترش خشونت و خشونت‌افروزی می‌باشد که در ضمن معرفی اثرات آن راه‌کارهای تربیتی اسلام را برای پیش‌گیری و کاهش تأثیرات منفی آن پیشکش نموده است. این مقاله اهداف آتی را دنبال می‌کند: دریافت مفهوم رسانه و خشونت‌های اجتماعی، در یافت تأثیرات منفی سریال‌های خارجی در گسترش خشونت‌های اجتماعی و بیان نقش آموزه‌های اسلامی در جلوگیری از خشونت افروزی رسانه‌ها.

این تحقیق از نوع تحلیلی-توصیفی می‌باشد که با بررسی و مطالعه‌ی سریال‌های خارجی نشر شده از طریق رسانه‌های کشور، چگونگی تأثیرات منفی آن‌را در افزایش خشونت‌های اجتماعی به بررسی گرفته است و در مقابل راه‌کارهای تربیتی اسلام را در امر جلوگیری آن تبیین داشته است. جامعه‌ی آماری این تحقیق را رسانه‌های تصویری افغانستان (تلویزیون‌ها) تشکیل می‌دهد، جامعه‌ی نمونه این تحقیق، مجموعه سریال‌های خارجی است که از طریق تلویزیون‌های خصوصی به دست نشر سپرده می‌شود. ابزار جمع‌آوری اطلاعات در این تحقیق را فیش‌برداری از کتب معتبر مربوط، مصاحبه با والدین و مربیان و مشاهده سریال‌ها تشکیل می‌دهد، محقق با مرور بر تحقیقات انجام شده‌ی قبلی در بخش پیشینه و مصاحبه با صاحب‌نظران، والدین و استادان بخش علوم اسلامی و مشاهده‌ی سریال‌های موجود خارجی در رسانه‌های کشور، اطلاعات را گردآوری نموده، بعد از بحث، نتایج آن‌را توصیف و تحلیل نموده است، نتیجه‌گیری تحقیق به شکل تحلیلی-توصیفی با ذکر راه‌کارهای معین در امر جلوگیری از آن با استفاده از آموزه‌های تربیتی اسلام انجام یافته است.

مبانی نظری

در باب موضوع تأثیرات رسانه‌ها و نقش آن در خشونت‌آفرینی اجتماعی، تحقیقات علمی فراوانی انجام یافته است، که سبب بیرون دادن نظریات متعدد علمی در این باب گردیده است. نظر به ویژگی و خصوصیات آن می‌توان نظریات را به دو بخش تقسیم نمود. بخش اول: مجموعه نظریات را شامل می‌شود که بیان‌گر تأثیر مستقیم خشونت‌های رسانه‌یی بر افراد جامعه، خصوصاً کودکان

^{۱۳۲} دادگران، سیدمحمد. (۱۳۷۷). مبانی ارتباطات جمعی. چاپ دوم. تهران: انتشارات فیروزه.

است. از دید شان خشونت‌های رسانه‌یی منجر به تغییر شخصیتی و ایجاد خشونت و ناهنجاری در روان و رفتار افراد می‌گردد.

بخش دوم: نظریات مثبت‌اندیشی نسبت به جلوه‌های خشونت‌آمیز رسانه‌یی را تشکیل می‌دهد. این مجموعه از نظریات موثید درس‌دهی جامع با مشاهده‌ی پیامدهای خشونت و اشباع استعداد خشونت‌های موجود در درون شخص می‌گردد که از جمله‌ی طرفداران این نظریه به فروید اشاره نمود.

زیگماند فروید (۱۹۳۹م) مؤسس مکتب روان‌کاوی به ذاتی بودن خشونت در وجود انسان معتقد است. هم‌چنان دانش‌مند دیگری بنام لورنز (۱۹۸۹م) پدر علم رفتارشناسی به ذاتی بودن پرخاش‌گری و خشونت در انسان اعتقاد دارد، لورنز معتقد است که پرخاش‌گری به عنوان یک قوت هیدرولیکی در انسان نهفته است، این قدرت به تدریج متراکم و فشرده می‌شود که نیاز به تخلیه دارد. از دید فروید و لورنز نیروی متراکم باید در قالب ورزش‌ها و فعالیت‌های فیزیکی مثبت دیگر تخلیه گردد، در غیر آن، در قالب جنایات، تجاوز و خشونت خود به خود تخلیه می‌گردد پس دیدن صحنه‌های خشونت‌بار بهترین راه برای تخلیه آن است^{۱۳۳}.

نظریه‌ی اکتسابی: طرفداران نظریه‌ی اکتسابی بودن خشونت، ذاتی بودن خشونت را رد نموده نظریه‌ی مخرب می‌دانند. این دانش‌مندان می‌گویند چنین طرز فکر سبب می‌شود که پرخاش‌گری و خشونت، مثل سایر نیازهای غریزی و فطری، یک واکنش اجتناب‌ناپذیر و نیاز تلقی گردد. چنین باوری انسان را از کنترل و کاهش خشونت و پرخاش‌گری باز می‌دارد. که برای فرد و جامعه بسا خطر ناک و مهلک است. این گروه دلایل فراوانی ارائه می‌دارند که پرخاش‌گری منشاء غریزی و ذاتی ندارد. از دید این‌ها خشونت و پرخاش‌گری هم قابل آموزش و هم قابل کنترل و پیش‌گیری است^{۱۳۴}.

حساسیت زدایی: طرفداران این نظریه معتقدند که مشاهده و نشر صحنه‌های خشن و خشونت‌بار منجر به سلب عاطفی مخاطبان می‌گردد، که این عمل به مرور زمان به شخصیت فرد تبدیل شده خشونت و پرخاش‌گری را مطلوب و مقبول می‌پندارد. حساسیت‌های فطری که در برابر زشتی‌ها و خشونت موجود است را از دست داده در برابر آن احساس بی‌تفاوتی می‌کنند^{۱۳۵}.

^{۱۳۳} کریمی، محمدرضا. (۱۳۸۹). قصه‌های کوچک برای بچه‌های بزرگ. شماره اول، مشهد: نشر پاژ. ص ۲۰۷.

^{۱۳۴} همان اثر، ص ۲۱۰.

^{۱۳۵} حسینی نسب، د. (۱۳۸۷). بررسی رابطه شیوه‌های فرزند پروری با خودکار آمدی و سلامت روانی دانش‌آموزان. مجله مطالعات تربیتی و روان‌شناسی، دوره ۹، شماره ۱، صص ۸۵-۸۶.

هشدارمندی خشونت‌های رسانه‌یی: بر اساس این نظریه، خشونت‌های موجود رسانه‌یی برای جامعه و کودکان مفید است. زیرا تعدادی از کودکان می‌پندارند که جهان واقعی عاری از هر نوع خشونت و آسیب است در حالی که با مشاهده‌ی صحنه‌های خشونت‌بار رسانه‌یی، متوجه می‌شوند که این جهان نه تنها عاری از خشونت و پرخاشگری نیست بلکه جست‌جوی راه‌حل با استفاده از خشونت نیز پیامد زشت و ناگواری دارد.^{۱۷۶}

یادگیری محیطی: آلبرت بندورا و همکارانش (۱۹۲۵م) معتقدند که بخش اعظم یادگیری افراد از طریق مشاهده‌ی محیط پیرامون شان صورت می‌گیرد، رسانه‌ها دقیقاً نقش محیط پیرامون را در امر یادگیری افراد ایفا می‌کنند. چنانچه کودکان یا به صورت مستقیم آن‌چه را که در صفحه‌ی تلویزیون می‌بینند، تقلید می‌کنند و یا الگوهای رفتاری را که مشاهده کرد، ذخیره می‌کنند. بندورا نقش رسانه‌ها را در یادگیری رفتارهای پرخاش‌گرانه مورد توجه قرار داده معتقد است که رسانه‌ها از طریق ارائه‌ی الگوهای پرخاش‌گرانه، امکان تقلید اجتماعی از رفتار پرخاش‌گرانه را افزایش می‌دهند.^{۱۷۷}

از دید اسلام انسان تربیت‌پذیر است و استعدادهای درونی‌اش در جریان تربیت به فعلیت می‌رسد. چنانچه محیط خانواده و اجتماع که شامل رسانه‌ها می‌گردد بر روند تربیت تأثیرگذار اند. اگر چه شرایط منحصر به فرد و درونی شخص، از پذیرش تأثیرات تربیتی محیط، جلوگیری می‌نماید؛ ولی هماهنگی و المدین، رسانه‌ها، جامعه و حکومت، از عوامل زمینه‌ساز تربیت به حساب می‌آیند؛ چنانچه پیامبر صلی الله علیه و سلم به روایت ابو موسی اشعری رضی الله عنه می‌فرماید: *إِنَّمَا مَثَلُ الْجَلِيسِ الصَّالِحِ وَجَلِيسِ السُّوءِ: كَحَامِلِ الْمِسْكِ، وَنَافِخِ الْكَبِيرِ، فَحَامِلُ الْمِسْكِ إِذَا أُنْ يُحْدِيكَ، وَإِنَّمَا أُنْ تَبْتَعُ مِنْهُ، وَإِنَّمَا أُنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا طَيِّبَةً، وَنَافِخُ الْكَبِيرِ إِذَا أُنْ يَحْرِقُ ثِيَابَكَ، وَإِنَّمَا أُنْ تَجِدَ مِنْهُ رِيحًا مُنْتَنَةً*.^{۱۷۸}

جز این نیست که هم‌نشین نیک و هم‌نشین بد مثل عطار و کوره‌ی آهن‌گر است. چنانچه از عطار یا عطر می‌خرید، یا برای تان هدیه می‌دهد و یا هم از بوی خوش آن مستفید می‌شوید. در حالی که کوره‌ی آهن‌گر یا لباس تان را می‌سوزاند یا بوی بد کوره اذیت تان می‌کند. از حدیث فوق بر می‌آید که تأثیرپذیری روابط اجتماعی و رفتارهای موجود در جامعه از منظر اسلام از عوامل مهم تربیتی محسوب می‌گردد.

^{۱۷۶} همان اثر، صص ۸۷-۸۹.

^{۱۷۷} Hyde, J. (1986). Understanding human Sexuality, Mc. Grow, New York.

^{۱۷۸} متفق علیه.

چارچوب نظری این تحقیق بر اساس حدیث نبوی صلی الله علیه وسلم که در رابطه به تأثیرپذیری از هم‌نشین، هم‌صحبت و جامعه شکل گرفته است، چنان‌چه در این حدیث پیامبر صلی الله علیه وسلم هم‌صحبت را به دو صنف نیک و زشت تقسیم نموده است و نحوه‌ی تأثیرپذیری آن‌را به عطار و کوره آهن‌گری تشبیه نمودند. هم‌چنان چارچوب نظری تحقیق، در بخش یادگیری بر اساس نظریه‌ی بندورا ارایه می‌گردد، زیرا طبق این نظریه افراد با مشاهده و مطالعه‌ی محیط پیرامون خویش می‌آموزد و از حرکات و رفتار موجود تقلید می‌کنند.^{۱۷۹}

تعریف و مفهوم رسانه

رسانه در لغت به معنای رساندن، وسیله، انتقال نمودن و دست به دست کردن را گویند. رسانه‌های گروهی؛ وسایل ارتباط جمعی مانند رادیو، تلویزیون و مطبوعات است، جمع لاتین این کلمه، یعنی مدیا در استفاده روزمره‌ی که از این واژه در انگلیسی می‌شود، به‌خوبی به عنوان یک اسم مفرد جا افتاده است.^{۱۸۰}

در عرف، اطلاق رسانه، به آن دسته از وسایل و ابزاری می‌شود که عامل انتقال ارزش‌ها، فرهنگ و یا افکار عده‌ی به سطح جامعه یا فراتر از آن باشند.^{۱۸۱}

در اصطلاح علوم ارتباطات اجتماعی مقصود از "رسانه" وسیله‌ی رسانیدن پیام، از پیام‌دهنده به پیام‌گیرنده است. هم‌چنان برای اشاره به سیستم‌ها یا دستگاه‌های انتقال اطلاعات یا سرگرمی به کار برده می‌شود مانند: روزنامه، رادیو، تلویزیون، فیلم، کتاب، نوار و غیره.^{۱۸۲}

پس می‌توان گفت: واژه‌ی رسانه به‌گردآوری انواع مختلفی از تکنولوژی‌های دیداری و شنیداری با هدف ارتباط برمی‌گردد. امروز رسانه‌ها شامل: روزنامه، مجله و پست‌مستقیم، رسانه‌های صوتی تصویری (رادیو و تلویزیون)، وسایل نمایشی مانند تابلوهای بین‌راهی، علامات، پوستر، بینرها می‌گردد.^{۱۸۳}

در این میان رسانه‌های تصویری از جمله تلویزیون دارای بیشترین طرفداران و بیننده‌اند به‌گونه‌ی که اکثریت با استفاده از این نوع رسانه در صدد معنی‌بخشیدن به مفاهیم از قبیل هنر، مرگ، بیماری، زیبایی، شادی، رنج و غیره می‌باشد و وسیله‌ی تجمع و معنی‌بخشیدن به مفاهیم اساسی می‌باشد.

^{۱۷۹} Hyde, J. (1986). Understanding human Sexuality, Mc. Grow, New York.

^{۱۸۰} دهخدا، علی اکبر. (۱۳۷۷). لغت‌نامه دهخدا. چاپ دوم. دانشگاه تهران. ص ۴۶۲.

^{۱۸۱} دادگران، نشر سال ۱۳۷۷.

^{۱۸۲} انصاری، مهدی. (۱۳۸۶). اصلاح‌گری فرهنگی / فرهنگ و رسانه‌ها. نشریه رسالت، ص ۵۸.

^{۱۸۳} دادگران، ۱۳۷۷.

فلسفه وجودی رسانه‌ها

در رابطه به فلسفه وجودی رسانه می‌توان گفت، به وظایف و کارکردهایی مانند نظارت بر محیط، اشاعه اندیشه و تفکری خاص، تبیین معنا و مفاهیم، برملاسازی جرایم و حقایق موجود... بوده می‌تواند. با درنظر داشت تغییر وسایل مبارزه و نبرد، امروز رسانه‌ها به یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های برتری جویی و سیطره‌ی فرهنگی و سیاسی کشوری بر کشورها و فرهنگ‌های دیگر تبدیل شده‌اند. رسانه‌ها در امر تسلط بر فرهنگ‌ها و توجیه اذهان عامه مؤثرترین وسیله محسوب می‌گردد. رسانه‌های جمعی مایل‌اند توجیحات فردی را به توجیحات اجتماعی و فرهنگی ترجیح دهند که این امر باعث مشکلات اجتماعی و فرهنگی متعددی در جهان سوم شده است؛ به گونه‌ی که، اعمال مربوط به جرایم و چگونگی نشر آن توسط رسانه‌ها تقریباً نادیده گرفته می‌شود.

تعریف و مفهوم خشونت

خشونت در فرهنگ حقوقی به معنای استفاده نامناسب، تجاوزگونه و خلاف قانون موجود از قدرت آمده است. به عبارت دیگر خشونت به سوءاستفاده از قدرت بر علیه آزادی‌ها و حقوق عمومی تعبیر شده است؛ جرایم خشونت‌آمیز به جرایمی اطلاق می‌گردد که جنبه‌های جسمانی شدیدی داشته است و این خصیصه به عنوان ساختار مجرمانه بودن آن ضروری تلقی گردد. که شامل اقدام علیه جسم، جان، شرف، مال، حقوق فطری، طبیعی، اجتماعی و معنوی فرد، افراد، هویت‌ها و هنجارهای اجتماعی می‌گردد.

خشونت نوعی از رفتار است که در آن فردی با استفاده از نیروی فیزیکی و یا غیرفیزیکی خواست خود را بر دیگران تحمیل می‌کند؛ این در حالیست که هنوز تعریفی جامع و کامل از خشونت در جرم‌شناسی ارائه نگردیده است.^{۱۸۴}

انواع خشونت‌های اجتماعی

نظر به تعریف خشونت می‌توان مصادیق جرم خشونت‌آمیز را قرار ذیل برشمرد. قتل و ضرب، جرح عمدی، تجاوز جنسی، سرقت به عنف، همسرآزاری، کودک‌آزاری و...

دانش‌مندان جرم‌شناسی و روان‌شناسی خشونت را به هفت حیطة‌ی جداگانه تقسیم‌بندی نموده‌اند:

- حمله: خشونت فیزیکی علیه دیگران؛
- خشونت غیرمستقیم: بدگویی مغرضانه و به راه انداختن داد و فریاد؛

^{۱۸۴} میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۹۲). خشونت، مجازات و کتاب نقد. ص ۱۲۷.

- زودرنجی: بدخلقی، بهانه گرفتن، گستاخی، زودخشمی؛
 - منفی‌گرایی: موضع‌گیری، مخالفت مداوم با افراد؛
 - نارضایتی: حسادت و نفرت از دیگران با سوء رفتار؛
 - سوء ظن: بی‌اعتمادی و خصومت نسبت به دیگران؛
 - ستیزه‌جویی کلامی: جدل کردن، فریاد کشیدن، تهدید کردن و دشنام دادن^{۱۸۵}.
- براساس تقسیمات فوق می‌توان گفت خشونت به‌طور کلی دو بعد دارد. نخست، عمل خشونت‌آمیز فیزیکی یعنی آسیب رساندن جسمی، دوم، خشونت نمادی ابراز خشونت به‌طور معمول کلامی است. علاوه بر آن چه ذکر شد، تقسیم‌بندی‌های دیگری نیز وجود دارد. به عنوان مثال؛ خشونت مذموم و غیر مذموم و یا قانونی و غیر قانونی که می‌توان به اعدام فرد جانی و یا طلاق اشاره کرد، زیرا هر دو عمل در عین نامطلوب بودن گاه ضروری و یگانه راه‌حل به حساب می‌آید^{۱۸۶}.

عوامل اساسی خشونت‌های اجتماعی

خشونت مثل سایر پدیده‌های دیگر اجتماعی معلول عوامل متعددی است، بنابر اظهارات دانش‌مندان، فشارهای محیطی، محرومیت‌های مادی، ناکامی‌های مکرر در امور زندگی، عوامل اقلیمی آب و هوا، گرما و سرما و عوامل فیزیولوژیکی از عوامل است که می‌تواند سبب افزایش و بروز خشونت گردد. این در حالیست که شریعت اسلامی در کنار عوامل متذکره به زمینه‌های یادگیری خشونت توسط افراد از طریق محیط، خانواده و جامعه توجه کافی نمود است و به‌خاطر جلوگیری از خشونت‌آموزی در فضای خانواده تأکید بر حسن معاشرت، رعایت احترام متقابل بین اعضای خانواده و رفتار نیکو داشته است. چنان‌چه الله متعال در سوره نساء می‌فرماید: وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ^{۱۸۷}.

و با آنان (هم‌سران تان) به‌طور شایسته رفتار کنید.

این امر هم‌چنان مورد تأکید پیامبر صلی الله علیه وسلم نیز قرار گرفته است چنان‌چه می‌فرماید: خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي مَا أَكْرَمَ النِّسَاءَ الْكَرِيمَ وَلَا أَهَانَهُنَّ إِلَّا لَثِيمٌ^{۱۸۸}.

بهترین شما کسی است که برای خانواده خود بهتر باشد و من از همه‌ی شما برای خانواده‌ام بهتر هستم، زنان را گرامی نمی‌دارد، مگر انسان بزرگوار و به آنان اهانت نمی‌کند، مگر شخص پست و بی‌مقدار.

^{۱۸۵} فاضل، رضا. (۱۳۸۷). رابطه رفتار والدین و پایگاه اجتماعی - اقتصادی با تماشای خشونت تلویزیونی و تایید و توسل به آن در کودکان. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران.

^{۱۸۶} درمان، محمداسماعیل. (۱۳۹۰). عوامل عمده خشونت‌های خانوادگی. کابل: روزنامه هشت‌صبح. شماره ۷۶.

^{۱۸۷} سوره النساء، آیت ۱۹.

^{۱۸۸} ترمذی، ابو‌عیسی محمد بن عیسی. (۱۴۱۶ق). الجامع السنن. ج ۲. بیروت: دارالکتب العمیه. ص ۳۸۹.

از حدیث فوق دانسته می‌شود که حسن خلق و خوش رفتاری در میان اعضای خانواده می‌تواند اعضای آن را از پرخاشگری و خشن بودن دور بدارد زیرا خشونت‌های خانوادگی و فضای خشن خانواده سبب آموزش و یادگیری آن برای کودکان و اعضای خانواده می‌شود. چنانچه در روایت دیگری پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: **أَكْمَلُ الْمُؤْمِنِينَ إِيمَانًا أَحْسَنُهُمْ خُلُقًا، وَخَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِنِسَائِهِمْ**^{۱۸۹}.

کامل‌ترین ایمان را مؤمنانی دارند که بهترین اخلاق را دارند، و بهترین شما، آن کسانی هستند که برای همسران‌شان بهترین باشند. در این حدیث پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم معیار کامل بودن اسلام را خوش اخلاقی بیان داشته است. چنانچه بهترین اخلاق را، خوش اخلاقی در برابر همسر می‌خواند زیرا خوش اخلاقی با همسر در واقع آموزش اخلاق نیکو برای فرزندان که از والدین می‌آموزد.

براساس ارشادات فوق یکی از عوامل مهم خشونت که فضای خانواده و محیط زندگی فرد است سخت مورد توجه اسلام قرار دارد و به‌خاطر جلوگیری از خشونت آموزشی و رشد روحیه‌ی پرخاشگری مثل داد و فریاد، تنبیهات فیزیکی، تحقیر، تبعیض، دستور به رعایت خوش خلقی و برخورد نیکو نسبت به خانواده داده است.

پس رسانه‌ها خصوصاً سریال‌های خارجی که از طریق تلویزیون‌ها بدست نشر- سپرده می‌شود و اطفال و افراد خانواده ساعت‌ها به پای تماشای آن می‌نشینند، بدون شک از محتوای خشونت‌بار آن متأثر می‌گردند.

این یادگیری در کنار یادگیری اجتماعی در بروز خشونت‌ها نقش اساسی دارد. زیرا صحنه‌های موجود در بالا بردن سطح خشونت مؤثر است. که می‌توان در شکل‌گیری خشونت توسط کودکان و بزرگسالان از منابع اصلی قلمداد کرد.

تأثیرات منفی سریال‌های خارجی بر گسترش خشونت‌های اجتماعی

رسانه‌های جمعی در قبال خانواده و جامعه دارای پیامدهای مثبت و منفی اند که پیامدهای مثبت آن در شکل‌دهی نظم اجتماعی، تأمین عدالت اجتماعی، ساختار فرهنگ مقبول، بیداری سیاسی، آگاهی‌دهی عامه، انتقال ارزش‌های دینی و ملی و غیره موارد مشهود و غیر قابل انکار است.

در کنار این همه محاسن تحقیقات و یافته‌های متعدد، نشان می‌دهد که در صورت عدم دقت در نشر برنامه و توجه به محتوای آن معایب و اضراری را نیز متوجه جامعه نموده اند، از این میان نشر سریال‌های

^{۱۸۹} ترمذی، ابوعیسی محمد بن عیسی. (۱۴۱۶ق). الاجامع السنن. ج ۲. بیروت: دارالکتب العمیه. ص ۳۸۹.

خارجی توسط تلویزیون‌های داخلی کشور بدون در نظر داشت ارزش‌ها و باورهای موجود در آن و مطابقت آن با جامعه‌ی افغانی اشاره نمود. اینک یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سریال‌های خارجی پیامدهای منفی ذیل را در قبال جامعه به بار آورده است و جامعه را متأثر ساخته است.

ترویج روحیه ستیزه‌جویی

اکثریت سریال‌های خارجی که از طریق تلویزیون‌های کشور به نشر می‌رسد، قرار ملاحظات به‌خاطر جلب توجه مخاطبان خود است که روحیه‌ستیز را بلند برده، از دید روانی ساحه‌ی زندگی را به دو دسته‌ی دوست و دشمن تقسیم می‌کنند، این سریال‌ها به‌طور غیر مستقیم برای مخاطبان می‌آموزد که دشمن را چگونه و با کدام وسایل نابود و یا متضرر ساخت، چنین محتوایی در اکثریتی از سریال‌های خارجی وجود دارد که مخاطبان خویش را متأثر ساخته برای شان خشونت آموزش می‌دهد؛ در حالی که الله متعال در قرآن کریم مؤمنان را برادر هم‌دیگر می‌خواند و رسول الله صلی الله علیه وسلم روحیه ستیز و خشونت را در قبال جامعه اسلامی مورد نکوهش قرار داده می‌فرماید: لا تَحْسَدُوا، ولا تَنَاجَشُوا، ولا تَبَاغَضُوا، ولا تَدَابَرُوا، ولا يَبِعُ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُنُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ: لا يَظْلِمُهُ، ولا يَحْفَرُهُ، ولا يَحْدِلُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ بِحَسَبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْفَرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلَّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعِرْضُهُ^{۱۹۰}.

با یک‌دیگر حسادت نورزید، و با ا ضافه نمودن در قیمت کالا یک‌دیگر را فریب ندهید، و با یک‌دیگر کینه نورزید، به یک‌دیگر پشت نکنید، از یک‌دیگر قهر نکنید، بر معامله دیگران معامله نکنید و بندگان الله و برادران هم باشید، مسلمان برادر مسلمان است، نه بر او ظلم می‌کند و نه در حال مشکلات تنها رها می‌نماید، نه به او دروغ می‌گوید، و نه او را تحقیر می‌کند، در حالی که رسول الله صلی الله علیه وسلم سه بار به‌سوی سینه‌اش اشاره می‌نمودند و فرمودند: تقوا و پرهیزگاری این جاست، برای شخص از بدن همین کافیهست که برادرش را تحقیر نکند، تمام دارایی مسلمان بر مسلمان حرام است: خونس، مالش و آبرویش.

از حدیث فوق دانسته می‌شود که جامعه اسلامی بر اساس اخوت، تعاون و محبت بنا شده است، هر عامل و وسیله‌یی که با این اصول در تضاد باشد در جامعه‌ی اسلامی مردود و غیر قابل تأیید است، این در حالیست که نشر سریال‌های خارجی با این اصول در تضاد بوده جامعه را در امر پرخاش‌گری و دشمنی تشویق نموده اذهان را در امر ترویج و رشد آن کمک می‌کنند.

^{۱۹۰} النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۴۲۱). الصحيح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه. ص ۳۵۲.

ترویج اخلاق و ارزش‌های منافی با فرهنگ متعارف

یکی از مشکلاتی که افغانستان بعد از سال ۱۳۸۱ با آن مواجه است، هجوم فرهنگی و ترویج سبک زندگی نامتعارف می‌باشد، در کنار مهاجرت‌ها و رفت و آمدها به کشورهای مختلف، رسانه‌ها نقش اساسی را در این بخش ایفا نمودند. چنانچه سریال‌های خارجی که از طریق این رسانه‌ها نشر می‌گردد و خانواده‌ها ساعت‌ها در پای تماشای آن می‌نشینند، آگاهانه و یا غیرآگاهانه مخاطبان از سبک زندگی و فرهنگی موجود در سریال متأثر می‌شوند. زیرا رسانه‌ها بنابر توسعه و پیشرفت که دارد، امروز به مثابه‌ی معلم سبک زندگی در جامعه‌ی بشری محسوب می‌گردند، چنانچه نشر سریال‌های خارجی، امروز تبدیل به اعلانات بازاریابی گردیده است که در بسا از موارد هدف اصلی یا ضمنی آن رهنمایی مخاطبان به خرید محصولات است که این محصولات شامل: عقیده، احساسات، سبک زندگی، رفتار اجتماعی و کالاها می‌گردد.

در بخش کالاها چنانچه دیده می‌شود، اکثریت صحنه‌های سریال در خانه‌ها و قصرهای مرفه‌ن تهیه می‌گردد که در آن امکانات و وسایل قیمت‌بها و فیشنی به نمایش گذاشته شده است، با نمایش چنین صحنه‌ها، حس طمع و حسادت مخاطب را برانگیخته و مجذوب می‌سازد، حتی مخاطب را وادار می‌دارد تا به خاطر داشتن چنین خانه و امکانات، سعادت و خوش‌بختی زندگی واقعی را به باد فراموشی سپرده برای دستیابی به زندگی مرفه‌ن اگر چه به قیمت آبرو و جانش تمام شود اقدام نمایند.

از طرف دیگر، تعدادی از سریال‌های خارجی در صدد ترویج اعمالی است که با اخلاق و ارزش‌های اجتماعی حاکم در جامعه هم‌خوانی ندارد، بل با فرهنگ موجود در تضاد و تقابل قرار دارد. سریال‌ها با نمایش مکرر اعمال ضد اخلاقی و اجتماعی که خلاف ارزش‌های اخلاقی جامعه است، برای مخاطب ارزش‌سازی می‌کند و امیال انحرافی و خواسته‌های ضداجتماعی را مطلوب و بایسته معرفی می‌دارد. در حالی که اسلام عزیز اصراف و فرهنگ ریخت و پاش را مردود دانسته الله متعال در این مورد می‌فرماید: *إِنَّ الْمُبَدِّرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا*^{۱۹۱}. چرا که اسراف‌کاران برادران شیطان‌اند و شیطان همواره نسبت به پروردگارش ناسپاس بوده است. از طرف دیگر رعایت اخلاق اسلامی و تمسک به ارزش‌های اسلامی از موارد است که اسلام عزیز بدان توجه جدی نموده افراد و اعضای جامعه‌ی اسلامی را ملزم به رعایت آن می‌داند، پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم معیار توازن اعمال نیک را خوش خلقی معرفی نموده و خود را نیز معلمی می‌داند که وظیفه

^{۱۹۱}. سوره اسراء، آیت ۲۷.

اصلی آن حمایت و صیانت از ارزش‌های اخلاقی و فرهنگ توحید و یک‌تاپرستی است چنان‌چه می‌فرماید: **إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ**^{۱۹۲}.

جز این نیست که من فرو فرستاده شدم به‌خاطر تکمیل مزایای اخلاقی. پس با در نظر داشت آیت و حدیث فوق حفظ فرهنگ اسلامی و ارزش‌های اخلاقی از هویت امت اسلامی است که هر فرد جامعه اسلامی ملزم به رعایت و توجه بدان است هر عامل که باعث سلب و یا ضعف در آن گردد، باید بر چیده شود و راهای تقویه و تکامل آن سرعت یابد.

قرار دادن جنایت کاران به حیث الگویی شجاعت

در سریال‌های خارجی متعدد مشاهده می‌شود که جنایت‌کاران را با ارایه‌ی جزئیات از اعمال جنایت‌کارانه‌ی شان قهرمان معرفی می‌کند، چنان‌چه در اکثریت از سریال‌های خارجی انسان‌های که نقش تبه‌کار، خشن و جنایت‌کار را به دوش دارند، به عنوان مدل، مقبول و مطلوب مطرح اند این‌ها نقشی را ایفا می‌کنند که مخاطبان بدون توجه به پیامدهای عملکرد آن، شیفته و دل‌باخته آن می‌شوند، قرار مشاهدات قهرمانان و شخصیت‌های محوری تعدادی از سریال‌ها افرادی اند که با خشونت و پرخاش‌گری مسایل را حل می‌کنند.

این در حالیست که اسلام برای فرد مسلمان الگوهای صالح و کامل را معرفی نموده است و فرد مؤمن را مکلف به پیروی و الگو قرار دادن آن نموده است چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: **لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا**^{۱۹۳}.

هرآینه شما را در خصلت‌ها و روش پیامبر خدا نمونه و سرمشق نیکو و پسندیده‌ی است، برای کسی که به خدا و روز بازپسین امید می‌دارد و خدای را بسیار یاد می‌کند.

از ایت فوق دانسته می‌شود که بهترین الگو، رفتار سیرت پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم است که فرد مؤمن با استفاده از آیات قرآن کریم، احادیث نبوی و مطالعه سیرت رسول الله صلی الله علیه وسلم آن‌را شناخته سرمشق زندگی و الگویی خویش قرار دهند، نه سریال‌های خارجی را، چنان‌چه الله متعال عموماً پیام‌آوران الهی را در میدان اعتقاد، عمل و اخلاق نیکو، الگوهای نخبه قرار داده است می‌فرماید: **أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدَاهُمُ اقْتَدِهْ...^{۱۹۴}**. اینان کسانی هستند که خدا هدایت‌شان کرده است، پس به هدایت آنان اقتدا کن.

^{۱۹۲} النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۶۲۱). الصحيح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه. ص ۴۱۳.

^{۱۹۳}. سوره الاحزاب، آیت ۲۱.

^{۱۹۴} سوره الانعام، آیت ۹۰.

گروه‌بندی تبه‌کارانه‌ی افراد و جوانان جامعه

سریال‌های خارجی با ارایه‌ی مدل‌ها و الگوهای به‌ظاهر جذاب، اما در واقع خشن، افراد جامعه را به کینه‌توزی، انتقام‌جویی، سوی ظن، اختطاف، دزدی و ارتکاب جنایات ترغیب و تشویق می‌کنند. سریال‌ها این همه جنایت را در قالب گروه‌ها و گروه‌بندی ارایه می‌نماید، شرایط و بستر فرهنگی، اجتماعی، محیطی و روانی که کودکان و نوجوانان در آن رشد و شخصیت‌شان تکمیل می‌گردد، از ارایه این همه محتوا متأثر می‌شوند.

طبق اظهارات عده‌یی از والدین و مربیان، زمانی‌که شهروندان از یک منطقه به منطقه‌ی دیگر کوچ می‌کنند، از سوی نوجوانان منطقه‌ی میزبان مورد آزار و اذیت قرار می‌گیرند، به دلیل این‌که اجازه‌ی گشت‌وگذار در منطقه (چُفُر) (نام سریالی ترکی که از طریق بعضی تلویزیون‌ها به نشر می‌رسد) را ندارند، با آنان برخورد خشونت‌آمیز می‌شود^{۱۹۵}.

این در حالیست که الله متعال تعاون و همکاری در امور غیر مشروع را ممنوع قرار داده می‌فرماید:

وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ^{۱۹۶}.

در راه نیکی و پرهیزگاری هم‌دیگر را یاری و پشتیبانی نمایید و هم‌دیگر را در راه تجاوز و ستم‌کاری یاری و پشتیبانی نکنید از خدا بترسید.

از آیت فوق بر می‌آید که، تعاون و گروه‌بندی در امور غیر قانونی، مثل دزدی، اختطاف، قتل و سایر اعمال که با منافع فردی و اجتماعی، در تضاد است، حرام و ممنوع می‌باشد، طبق ارشادات اسلامی، انسان مسلمان حق ندارد که در چنین اعمال دست به تشکیل گروه زده از دیگران طالب کمک شوند و یا دیگران در چنین اعمال کمک نمایند، زیرا از منظر شریعت اسلام شریک جرم مجرم است.

افزایش خشونت‌های خانوادگی

یافته‌ها نشان می‌دهد که یکی از عوامل اساسی افزایش خشونت‌های خانودگی در میان شهرنشینان نشر سریال‌های خارجی است که از طریق رسانه‌های داخلی بدست نشر سپرده می‌شود. قرار اظهارات والدین و مربیان، برخی سریال‌های خارجی که از طریق تلویزیون‌های خصوصی در کشور نشر

^{۱۹۵} درمان، محمد اسماعیل. (۱۳۹۰). عوامل عمده خشونت‌های خانوادگی. کابل: روزنامه هشت صبح. شماره ۷۶.

^{۱۹۶} سوره المائده، آیت ۲.

می‌شود، از عوامل افزایش خشونت در خانواده‌ها است. به قول ایشان سریال‌های ترکی و هندی که از طریق رسانه‌ها به نشر می‌رسد با فرهنگ و عنعنات مردم افغانستان هم‌خوانی ندارد.

این در حالیست که برنامه‌هایی که با فرهنگ و اساسات دینی مردم این کشور در تضاد باشد، تأثیرات بدی را بر روح و روان خانواده‌ها می‌گذارد. پیامدهای مهم سریال‌های خارجی در قبال خانواده از جمله: ترویج بی‌بندوباری میان زنان و دختران جوان، سرکشی زنان از فرمان شوهران، باز شدن چشم کودکان و نوجوانان نسبت به موضوعات ضد اخلاقی می‌باشد که منجر به بروز حادثات ناگواری از قبیل: خودکشی، خودسوزی، قتل، تجاوز جنسی، زنا با محارم و غیره موارد زشت می‌گردد. این در حالیست که در سال‌های اخیر شاهد وحشت‌ناک‌ترین و بی‌رحمانه‌ترین انواع خشونت علیه زنان حتی مردان و کودکان هستیم که این خشونت‌ها از لبت و کوب شروع شده و تا بریدن گوش و بینی و سربریدن زنان و قتل و ترور آنان پیش رفته است.

در حالی که شریعت اسلامی خانواده را اساس جامعه معرفی داشته، هسته‌ی تربیت و تدین می‌داند، خشونت‌های خانوادگی را ناپسند دانسته عوامل و اسباب که منجر به ایجاد خشونت‌های خانوادگی می‌گردد را ممنوع و حرام قرار داده است، اعضای خانواده را به محبت، اطاعت و مشوره دستور می‌دهد، پدر و یا شوهر را مدیر و مسئول درجه اول این کانون قرار داده است و مسوولیت این دورا چنین تذکر می‌دهد: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ^{۱۹۷}.

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، خود را با خانواده خویش از آتش دوزخ نگاه دارید چنان آتشی که مردم (دل‌سخت کافر) و سنگ (خارا) آتش افروز اوست و بر آن دوزخ فرشتگانی بسیار درشت‌خو و دل‌سخت مأمورند که هرگز نافرمانی خدا را (در اجرای قهر و غضب حق) نخواهند کرد و آن‌چه به آن‌ها حکم شود، انجام دهند.

از آیت فوق دانسته می‌شود که والدین خصوصاً پدر مسوول است که جلو گناه و معصیت در خانواده را گرفته، اعضای خانواده را در امر ایجاد اطاعت از شرع و صمیمیت و محبت تشویق و ترغیب نماید. چنان‌چه رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فَالْإِمَامُ يَسْأَلُ عَنْ رَعِيَّتِهِ وَالرَّجُلُ يَسْأَلُ عَنْ أَهْلِهِ وَالْمَرْأَةُ تَسْأَلُ عَنْ بَيْتِ زَوْجِهَا وَالْعَبْدُ يَسْأَلُ عَنْ مَالِ سَيِّدِهِ^{۱۹۸}.

^{۱۹۷} سوره التحريم، آیت ۶.

^{۱۹۸} الحمیدی، محمد بن فتح، (۱۴۲۳ق). الجمع بین الصحیحین البخاری و مسلم. چاپ دوم. بیروت: دارالنشر دار ابن حزم. ص ۳۵۳.

هر یکی شما به مثابه‌ی شبان در برابر زیر دستان تان مسوول هستید، حاکم در قبال زیر دستانش مسوول اند، مرد در برابر اهل خود مسوول است، خانم در برابر خانه شوهرش مسوول است و برده در برابر مال صاحبش مسوول است. بنا بر حدیث فوق والدین و مسوولین خانواده مسلمان مکلف به صیانت و حفاظت اعضای خانواده از ارتکاب گناه و خطا می‌باشد.

سهل جلوه‌دادن رسیدن به تمنیات غیر اخلاقی

سریال‌های که از طریق رسانه‌ها به دست نشر سپرده می‌شود، در اکثر مواقع، جرایم و راه‌های رسیدن به آن را به گونه‌ی جزیی و ریز ریز اما جذاب و هیجان‌آور ارایه می‌دارد که برای مخاطبان جذابیت و جالبیت خاصی دارد. این سریال‌ها مخاطبان را وادار به تعقیب و انتظار مراحل آینده می‌کند تا سریال را به شکل کامل تعقیب نمایند. از دید دانش‌مندان نشر و ارایه‌ی چنین جزئیات در واقع آموزش اعمال جنایت کارانه برای مخاطبان است، مخاطبان سریال برای رسیدن به تمنیات غیر اخلاقی و ارتکاب جنایات، طبق رهنمود و آموزش سریال اقدام می‌کنند و خود را به امیال خویش می‌رسانند، زیرا سریال‌ها اعمال جرمی را کاملاً ساده و سهل به تصویر کشیده است که با رعایت راهکارهای موجود، فرد می‌تواند بدان نایل شود، زیرا اکثریت سریال‌ها اعمال جنسی را تحریک نموده جوان را با راهکارهای موجود در سریال برای ارتکاب جرم رهنمایی می‌کند و در نتیجه با سهل جلوه دادن آن افراد را به طرف تجاوزات و سوءقصد‌های اخلاقی می‌کشاند.

این در حالیست که اسلام سد ذرایع را در امر جلوگیری از ارتکاب جرایم اصل شرعی و قانونی معرفی نموده است، تمام اسباب، عوامل و راه‌های که منجر به ارتکاب گناه و جرایم می‌شود را حرام و ممنوع قرار داده است چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا^{۱۹۹}.

و با (انجام عوامل و انگیزه‌های زنا) به زنا نزدیک نشوید که زنا گناه بسیار زشت و بدترین راه و شیوه است. از آیت فوق دانسته می‌شود که هر گونه عمل و اسباب که منجر و مسیر به انجام گناه می‌شود، از دید اسلام حرام و ممنوع است و به عنوان سد ذرایع، اسلام عزیز آن را حرام قرار داده است.

انتقال تجارب جرمی و الگو قبیح به جوانان

یکی از زیان‌های بارز عده‌یی از سریال‌های خارجی بی‌نشر شده توسط تلویزیون‌های کشور آموزش مرحله به مرحله فرایند جرم است. چنان‌چه قبلاً تذکر رفت، تعداد از این سریال‌ها مراحل انجام جرم را به طور جزئی و قدم به قدم به نمایش می‌گذارد که مخاطب را در کنار آموزش عمل جرمی تحریک

و تشویق به ارتکاب آن نیز می‌کند، زیرا انجام چنین اعمال جنایت‌کارانه توسط قهرمانان و منجی‌های سریال انجام می‌یابد که در سریال جذاب‌ترین و به‌ظاهر قهرمانانه‌ترین نقش را ایفا می‌کند بناءً، مخاطب خصوصاً نوجوانان و اطفال رفتار آن‌را الگو پنداشته در زندگی واقعی خود در صدد انجام آن می‌باشد. در حالی که الله متعال الگوهای احسن و نیکو را برای فرد مسلمان معرفی نموده است و معیارهای الگوی نیک را نیز تبیین نموده است چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا^{۲۰۰}.

سرمشق و الگوی زیبایی در (شیوه‌ی پندار، گفتار و کردار) پیامبر خدا برای شما است برای کسانی که دارای سه ویژگی باشند) امید به خدا داشته و جویای قیامت باشند خدای را بسیار یاد کنند.

گسترش بی‌اعتمادی میان اعضای خانواده

قرار ملاحظات و مشاهدات اکثریت سریال‌های خارجی با فرهنگ و ارزش‌های اخلاقی و خانوادگی جامعه‌ی افغانی هم‌خوانی ندارد، حتی در بسیاری از موارد میان ارزش‌ها و باورها موجود اجتماعی و سریال‌های خارجی تضاد تقابل موجود است. زمانی که این ارزش‌ها و باورهای خلاف اجتماعی به‌شکل جزئی و با جذابیت مسحورکننده به مخاطبان نمایش داده می‌شود، مشاهده‌کننده را به‌شکل تدریجی متأثر ساخته رفتار اجتماعی و خانوادگی آن‌را به‌شکل تدریجی تغییر می‌دهد. پیامدهای مثل بی‌اعتمادی، طلاق، تفریق، فسخ نامزدی، نافرمانی والدین، عدم اطاعت از شوهر، عدم اطاعت از بزرگان خانواده و غیره پیامدهای بارز سریال‌اند.

انحطاط اخلاقی و فروپاشی خانواده را به‌صورت پسندیده و شایسته به نمایش می‌گذارند، این سریال‌ها بدی‌ها را نیکو و نیکی را زشتی و بدطینتی نشان می‌دهند، موفقیت را در تعقیب مسیر شقاوت و زشت‌کاری و خشونت بیان می‌کنند، افراد را به کارهای قهرمانی و خارق‌العاده که منجر به رفتار تبه‌کارانه می‌شود، وامی‌دارد و حس تقلید را در آن‌ها بیدار می‌کند، در حالی که طبق آموزه‌ها و تعلیمات والی اسلام اساس حیات اجتماعی را خانواده تشکیل می‌دهد و اساس خانواده را اعتماد، تعاون و محبت که این سه اصل در آیات و احادیث متعدد بارها مورد تأکید قرار گرفته است. چنان‌چه رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: خَيْرُكُمْ خَيْرُكُمْ لِأَهْلِهِ وَأَنَا خَيْرُكُمْ لِأَهْلِي مَا أَكْرَمَ النَّسَاءَ إِلَّا كَرِيمٌ وَلَا أَهَانَهُنَّ إِلَّا لَثِيمٌ^{۲۰۱}.

^{۲۰۰}سوره الاحزاب، آیت ۲۱.

^{۲۰۱}ترمذی، ابو عیسی محمد بن عیسی. (۱۴۱۶ق). الاجامع السنن، ج ۲. بیروت: دارالکتب العمیه. ص ۳۸۹۵.

بهترین شما کسی است که برای خانواده‌ی خود بهتر باشد و من از همه شما برای خانواده‌ام بهترم، زنان را گرامی نمی‌دارد، مگر انسان بزرگ‌وار و به آنان اهانت نمی‌کند، مگر شخص پست و بی‌مقدار.

هم‌چنان رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغِضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ: لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، وَلَا يَخْذُلُهُ، التَّقْوَىٰ هَاهُنَا وَيُشِيرُ إِلَىٰ صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ بِحَسَبِ امْرَأٍ مِنَ الشَّرِّ - أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعَرَضُهُ^{۲۰۲}.

با یک‌دیگر حسادت نورزید، و با ا ضافه نمودن در قیمت کالا و در حالی که قصد خرید ندارید یک‌دیگر را فریب ندهید، و با یک‌دیگر کینه نورزید، به یک‌دیگر پشت نکنید، از یک‌دیگر قهر نکنید، بر معامله‌ی دیگران معامله نکنید و بندگان الله و برادران هم‌دیگر باشید، مسلمان برادر مسلمان است، نه بر او ظلم می‌کند و نه در حال مشکلات تنها رها می‌نماید، نه به او دروغ می‌گوید، و نه او را تحقیر می‌کند، و در حالی که رسول الله صلی الله علیه وآله وسلم سه بار به سوی سینه‌اش اشاره می‌نمودند فرمودند: تقوا و پرهیزگاری این جاست، برای شخص از بدن همین کافی است که برادرش را تحقیر نکند، تمام دارایی مسلمان بر مسلمان حرام است: (ریختن) خونش، و (خوردن) مالش، و (تعرض به) آبرویش.

رسالت رسانه‌ها از منظر قرآن کریم

بدون شک رسانه‌ها رسالت مهم را در قبال جوامع بشری خاصاً جامعه‌ی اسلامی بدوش دارند، رسانه در واقع رسالت گسترش ایمان، اخلاق، دانش و به‌زیستی را دارند، پس می‌توان گفت بهترین الگو و معیار در پیام‌رسانی برای رسانه‌ها در انتقال اخبار و معلومات، شخصیت و سیرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم است چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ^{۲۰۳}. ای رسول! آن‌چه را که از سوی خدا به تو رسید، ابلاغ کن و اگر انجام ندهی، رسالت خود را انجام نداده‌یی.

چنان‌چه در آیت فوق ملاحظه می‌گردد، اطلاع‌رسانی و تبلیغ از منظر قرآن کریم با ضوابط و اخلاق خاصی همراه است، به گونه‌یی که در اطلاع‌رسانی دروغ، تبصره بی‌مورد، پروپاگاند و انتقال معلومات غیر واقعی مردود و گناه است. هم‌چنان در انتقال معلومات مستند بودن و اخلاقی بودن اطلاعات از

^{۲۰۲} النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۴۲۱). الصحیح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه. ص ۳۵۲.

^{۲۰۳} سوره المائده، آیت ۶۷.

ویژگی‌های مهم رسانه می‌باشد چنان‌چه الله متعال می‌فرماید: **وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ**^{۲۰۴}. و آن‌چه را که بدان علم نداری، پیروی مکن.

پیامبر صلی الله علیه وسلم به عنوان بزرگ‌ترین اطلاع‌رسان دینی که به واسطه‌ی قرآن کریم و بیانات شیوای خود، ایمان، اخلاق، و احکام دینی را به جامعه‌ی وقت اسلامی رساند، اگر راه‌کار اطلاع‌رسانی ایشان مورد بررسی قرار گیرد، نکات ذیل را می‌توان در آن دریافت:

۱. **درک استعداد و نیاز مخاطب:** رعایت حال و استعداد مخاطب، از مسایل مهم در امر تربیت و اطلاع‌رسانی پیامبر صلی الله علیه وسلم بود، به گونه‌ی که در پاسخ‌دهی شان نسبت به سؤال واحد از طرف افراد متعدد و متفاوت این امر مشهود و واضح است. خصوصاً سؤالی که در رابطه به انجام بهترین عمل توسط چندین صحابی مطرح می‌شود، پاسخ ایشان با در نظر داشت ظرفیت ذهنی، استعداد و حالت مخاطب توسط پیامبر صلی الله علیه وسلم اریه می‌گردد. چنان‌چه در جای دیگر می‌فرماید: **أَمَرْنَا أَنْ نُكَلِّمَ النَّاسَ عَلَىٰ قَدْرِ عُقُولِهِمْ**^{۲۰۵}. با مردم بر اساس میزان عقل و تدبیرشان صحبت نماید. از بحث بر می‌آید که رسانه‌ها ملزم و مکلف است که اطلاعات و معلومات را با در نظر داشت فرهنگ، استعداد و سابقه‌ی معلومات مخاطب ارایه دارد.

۲. **ایجاد روحیه‌ی هم‌دیگرپذیری:** بدون شک از مهم‌ترین رسالت رسانه‌ها در جامعه‌ی اسلامی ایجاد و تقویه روحیه هم‌دیگرپذیری، تعاون و محبت و صمیمیت است. رسانه‌ها در جامعه‌ی اسلام باید بلندگویی برای ترویج انس، الفت، تعاون و محبت باشد تا برنامه‌هایی که نشر می‌گردد، در ضمن مستند و موثق بوند ارزش‌های و حدت اسلامی را در جامعه تقویت کند. چنان‌چه رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: **الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ: لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، وَلَا يَخْدُلُهُ**^{۲۰۶}. مسلمان برادر مسلمان است نه بر آن ظلم می‌کند نه تحقیرش می‌کند و نه رسوایش.

۳. **رعایت احکام اسلامی:** در جامعه‌ی اسلامی رسانه‌ها خصوصاً تلویزیون به مثابه‌ی منبع دینی، معلم و مرجع آشنایی با احکام و آموزه‌های دینی محسوب می‌گردد. چنان‌چه در اکثریت از موارد، مردم برای تأیید مسأله‌ی دینی، به نشر آن توسط فلان رسانه استدلال می‌ورزند، پس لازم است که رسانه‌های ملی از یک طرف در نشر و پخش برنامه‌های خویش اصول و احکام دینی را رعایت نماید، زیرا تصویر موجود در رسانه‌های ملی جامعه‌ی اسلامی مبین ارزش‌های اسلامی می‌باشد، زیرا

^{۲۰۴} سوره الاسرا، آیت ۳۶.

^{۲۰۵} الحمیدی، محمد بن فتوح. (۱۴۲۳ق). الجمع بین الصحیحین البخاری و مسلم. چاپ دوم. بیروت: دارالنشر دار ابن حزم. ص ۱۶۱۱.

^{۲۰۶} النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۴۲۱). الصحیح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه. ص ۳۵۲.

مردم جامعه‌ی ما، رسانه‌ی ملی را تریبون ارزش‌های اسلامی می‌دانند و هر چه را که پخش شود، برای خود حجت می‌دانند. پس بیش از همه باید توجه داشته باشد که محتوا و قالب برنامه‌هایش با احکام اسلامی مطابقت داشته باشد و این انتظاری است که همه مردم از این رسانه دارند.

۴. **صداقت و واقع‌گرایی:** رسانه‌ها باید اطلاع‌رسانی خویش را بر اساس صداقت و استناد علمی استوار بدارد و در ارابه‌ی گذارش‌ها از افراط و تفریط در رابطه به موضوع اجتناب نموده حد وسط و حفظ واقعیت را در نظر گیرد: چنان‌چه پیامبر صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: *مَنْ كَذَبَ عَلَيَّ مُتَعَمِّدًا ، فَلَيْتَبَوَّأَ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ*^{۲۰۷}. کسی که عمدتاً بر من دروغ می‌بندد در واقع جایگاهش را در جهنم تدارک می‌بیند. هم‌چنان در مورد دیگری رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید صداقت سبب نجات و دروغ سبب هلاکت انسان می‌گردد، از احادیث مذکور برملا می‌گردد که دروغ و انتقال خبر برخلاف حقیقت و واقعیت گناه و جرم بزرگی است.

۵. **دوری از ایجاد منازعات اجتماعی:** رسانه‌های ملی در جامعه‌ی اسلامی، باید محور و بلندگوی وحدت باشد؛ از نشر و پخش برنامه‌های خلاف منافع ملی، از قبیل تمرکز به ضعف، نشر مطالب حساسیت برانگیز، دامن زدن به اختلافات گوناگون موجود در جامعه باید اجتناب کند و به موارد و مطالبی بیشتر تمرکز نماید که سبب وحدت و هم‌دلی می‌گردد نه ایجاد نزاع و نفرت. چنان‌چه رسول الله صلی الله علیه وسلم می‌فرماید: *لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا*^{۲۰۸}. با یک‌دیگر حسادت نورزید، و با ا اضافه نمودن در قیمت کالا و در حالی که قصد خرید ندارید یک‌دیگر را فریب ندهید، و با یک‌دیگر کینه نورزید، به یک‌دیگر پشت نکنید.

۶. **صلابت و قاطعیت:** قاطعیت در نشرات بدین معنی است که گاهی مصلحت اقتضا می‌کند که رسانه‌ها مطالبی را ارائه نماید که به ذوق گروه خاصی خوش نمی‌آید ولی منافع اصلی آن، نصیب آحاد مردم می‌گردد. در این جا می‌بایست رسانه‌ی ملی صلابت خود را به منصفی ظهور گذارد و به خاطر اسلام و احکام مقدس دینی، رعایت هیچ گروه و جریانی را ننماید و فقط با توجه به ارزش‌های دینی و منافع ملی برنامه‌های خود را ارائه نماید.

در کنار موارد که تذکر داده شد هم‌چنان باید اشاره نمود که در رابطه به نقش رسانه‌های تصویری بر افزایش خشونت‌های اجتماعی تحقیقات زیادی انجام شده است که در سطح داخلی، اکثریت

^{۲۰۷} صهیب، عبد الجبار. (۲۰۱۴). الجامع الصحیح للسنن والمسند. بیروت: دارالکتب العمیه. ص ۴۲۱.

^{۲۰۸} النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۴۲۱). الصحیح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه. ص ۳۵۲.

تحقیقات با روش مطالعه‌ی تحلیلی انجام یافته است و محققان در صدد بررسی میزان خشونت‌افروزی برنامه‌های تلویزیونی در جامعه بوده، چنان‌چه تعدادی از تحقیقات موجود داخلی، میزان تأثیرگذاری خشونت تلویزیونی را از طریق پرسشنامه‌های توزیع شده بیان داشته است.

تحقیقات خارجی در رابطه به موضوع، با مطالعه افراد معین به صورت آزمایشی و یا مصاحبه تلاش نموده اند تا میزان تأثیرگذاری برنامه‌های خشونت‌آمیز و جنایی رسانه‌ها را، بر رفتار افراد بررسی کنند. که اینک به ارایه چند مورد مهم آن می‌پردازیم:

ویلسون و همکارانش (۱۹۹۶م) تحقیقی را در رابطه به تأثیر خشونت‌های رسانه‌یی بر کودکان راه‌اندازی نموده است. تجزیه و تحلیل مطالعات محقق نشان می‌دهد که با در نظر داشت عدم مسوولیت‌پذیری و توجیه واقعیت‌های برنامه‌ها توسط والدین، برنامه‌های خشن بر روان و رفتار کودکان تأثیر منفی می‌گذارد که در نتیجه کودکان با گذشت زمان از خود عملکرد خشونت‌باری را به نمایش می‌گذارند.

فدرمان و همکارانش (۱۹۹۷م) تحقیقی را در رابطه به نقش برنامه‌های خوشایند رسانه‌ها انجام داده اند. یافته‌های تحقیق مذکور نشان می‌دهد شخصیت‌های خشن که در برنامه‌ها به صورت جذاب و دارای وجهه و تظاهر مثبت نشان داده می‌شود مخاطب را متأثر ساخته با گذر زمان جذابیت کاذب که در شخصیت آن نهفته است الگوی نامطلوبی برای مخاطب شده می‌تواند.

درمان (۱۳۹۰) تحقیقی را تحت عنوان عوامل عمده خشونت در خانواده انجام داده است که در چندین قسمت ارایه شده است. یافته‌های محقق نشان می‌دهد که در ضمن عوامل دیگری محیطی یکی از عوامل اساسی گسترش و افزایش خشونت‌های خانوادگی، نشر و پخش سریال‌های خارجی است که دارای محتویات خشونت‌بار است از جمله سریال‌های خارجی که از طریق رسانه‌های کشور به نشر می‌رسد طبق یافته‌های محقق در گسترش خشونت‌های موجود نقش اساسی دارد.

هلن نیک (۲۰۱۲م) تحقیقی را تحت عنوان میزان تأثیر تلویزیون بر رفتار خشونت‌آمیز در میان دانش‌آموزان مناطق شهر تهران راه‌اندازی نموده است، که محقق در آن با در نظر داشت سطح سواد خانواده، مسوولیت‌پذیری والدین و تأثیرات برنامه‌های خشن بر کودکان را به بررسی گرفته است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که، بین خشونت کودکان و برنامه‌های خشن تلویزیونی رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

مریم حسینی (۲۰۱۸م) نیز تحقیقی را در رابطه به نقش کارتون‌های خشن که از طریق تلویزیون‌های کشور ایران به نشر سپرده می‌شود را در گسترش خشونت میان کودکان راه‌اندازی نموده است.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که کودکان خشونت‌های موجود در کارتون را هنگام تعامل با هم‌نوع خود و بزرگ‌سالان تقلید نموده و با گذشت زمان از آن متأثر می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که والدین از نشر سریال‌های خارجی اظهار رضایت ندارند و در رابطه به آینده و تربیت فرزندان خویش هراس و تشویش دارند. در حالی که رسانه‌های داخلی در رابطه به این هیچ‌گونه اعتنای نکرده روزانه ساعت‌ها صفحه تلویزیون را مصروف نشر چنین سریال‌ها می‌سازند. اکثریت از سریال‌های خارجی که توسط پرودکشن‌های داخلی دوبله می‌گردد، با فرهنگ، دین، آداب و رسوم جامعه‌ی ما در تضاد و تقابل قرار دارد اما واقعیت‌های رسانه‌ها بیان‌گر بی‌توجهی و نشر مسلسل آن است که در نشر و تهیه‌ی برنامه، این امر مهم (مطابقت برنامه‌ها با فرهنگ) توجه و اعتنا ندارند.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که یکی از عوامل اساسی گسترش انواع جرایم و خشونت‌های اجتماعی نشر سریال‌های خارجی از طریق رسانه‌های داخلی است. در حالی که وزارت اطلاعات و فرهنگ رژیم سابق هیچ‌گاه به این امر مهم که امنیت اجتماعی را تهدید می‌کرد و مسوولیت آن متوجه آن وزارت می‌شد، توجه و اعتنایی نداشت. اکثریت از سریال‌های خارجی به مثابه‌ی مکتب آموزش جرایم عمل می‌کند به‌گونه‌ی که جرایم را به شکل جذاب و با جزئیات برای مخاطب ارایه می‌کند تا بعد از جلب توجه مخاطب را وا دار به همان عمل نماید اما طبق مشاهدات عینی وزارت داخله‌ی رژیم گذشته اعتنای به علل جرایم و منبع گسترش آن نداشت. از عوامل عمده و اساسی خشونت‌های خانوادگی نشر چنین سریال‌هایی است که با ارایه‌ی آن خانواده‌ها بی‌نظم ساخته و جوانان را لجام‌گسیخته تربیت می‌کند تا مثل آن سریال‌ها در خانواده تعامل داشته باشند. در حالی که مراجع مربوطه هیچ‌گاه در زمینه اقدام قانونی و اصولی نداشتند.

در نتیجه می‌توان گفت، اکثریت از سریال‌های خارجی که از طریق رسانه‌های کشور به دست نشر سپرده می‌شود، با نیازها، ارزش‌ها، اعتقادات و اخلاق جامعه‌ی افغانی هماهنگی و مطابقت ندارد به گونه‌ی که نشر این سریال‌ها پیامدها و تأثیرات منفی متعددی را در پی دارد. نشر چنین سریال‌ها منجر به ایجاد ناامنی، گسترش روحیه‌ی بی‌اعتمادی، فروپاشی نظام خانواده، تشکیل گروه‌های جرمی، پیشکش نمودن الگوهای تبه‌کار و غیره موارد می‌گردد، که خانواده و در کل افراد جامعه را متأثر می‌سازد. اسلام عزیز به‌خاطر حفظ و صیانت جامعه و خانواده راه‌کارهای مناسب و منطقی را پیشکش نموده است؛ رهنمود آموزه‌های اسلامی نشان می‌دهد که اسلام، الگویی سالم و کاملی را

برای افراد جامعه‌ی اسلامی معرفی نموده است، افراد جامعه را به محبت، تعاون و تفاهم تأکید می‌کند، والدین را مکلف می‌سازد در قبال حفاظت خانواده احساس مسوولیت نموده در جلوگیری از گناه اقدامات لازمی را به خرج دهند و برای رسانه‌ها راه‌کارها و معیارهای معین را معرفی نماید.

منابع

- قرآن کریم.
- الحمیدی، محمد بن فتوح. (۱۴۲۳ق). الجمع بین الصحیحین البخاری و مسلم. چاپ دوم. بیروت: دارالنشر دار ابن حزم.
- النشابوری، مسلم بن حجاج قشیری. (۱۴۲۱ق). الصحیح المسلم. تحقیق: فواد عبدالباقی. قاهره: دارالاحیاء الکتب العربیه.
- انصاری، مهدی. (۱۳۸۶). اصلاح‌گری فرهنگی / فرهنگ و رسانه‌ها. نشریه رسالت.
- بخاری، محمد بن اسماعیل. (۱۳۸۷). التجرید الصریح لاحادیث الجامع الصحیح. اختصار زبیدی.
- ترمذی، ابو عیسی محمد بن عیسی. (۱۴۱۶ق). الاجامع السنن. ج ۲. بیروت: دارالکتب العمیه.
- حسینی نسب، د. (۱۳۸۷). بررسی رابطه شیوه‌های فرزند پروری با خودکار آمدی و سلامت روانی دانش‌آموزان. مجله مطالعات تربیتی و روان‌شناسی. دوره ۹، شماره ۱.
- دادگران، سیدمحمد. (۱۳۷۷). مبانی ارتباطات جمعی. چاپ دوم. تهران: انتشارات فیروزه.
- درمان، محمداسماعیل. (۱۳۹۰). عوامل عمده خشونت‌های خانوادگی. کابل: روزنامه هشت‌صبح. شماره ۷۶.
- دهخدا، علی‌اکبر. (۱۳۷۷). لغت‌نامه دهخدا. چاپ دوم. دانشگاه تهران.
- زینو، محمد بن جمیل. (۱۳۷۷). راهنمای مربیان برای تربیت دختران و پسران. ترجمه: عبدالله عبدالهی. تهران: نشر احسان.
- صهبی، عبدالجبار. (۲۰۱۴). الجامع الصحیح للسنن والمسائید. بیروت: دارالکتب العمیه.
- فاضل، رضا. (۱۳۸۷). رابطه رفتار والدین و پایگاه اجتماعی - اقتصادی با تماشای خشونت تلویزیونی و تأیید و توسل به آن در کودکان. نشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران.
- کریمی، محمد رضا. (۱۳۸۹). قصه‌های کوچک برای بچه‌های بزرگ. مشهد:
- محمد قطب. (۱۳۷۸). روش تربیت اسلامی. ترجمه عبدالعزیز سلیمی. تهران: نشر احسان.
- میرخلیلی، سید محمود. (۱۳۹۲). خشونت، و مجازات و کتاب نقد. صص ۱۴-۱۵.
- Hyde, J. (1986) Understanding human Sexuality, Mc. Grow, New York.